

FIȘA DISCIPLINEI

Denumirea disciplinei	Artă și arheologie paleocreștină			Codul disciplinei	
Anul de studiu	III	Semestrul*	1	Tipul de evaluare finală (E / V / C)	C
Categorია formativă a disciplinei DF-fundamentală, DG-generală, DS-de specialitate, DE-economică/managerială, DU-umanistă					DS
Regimul disciplinei {Ob-obligatorie, Op-opțională, F-facultativă}			Op	Numărul de credite	3
Total ore din planul de învățământ	28	Total ore studiu individual	47	Total ore pe semestru	75
Titularul disciplinei	Conf.dr. Ioan Carol Opriș				

Facultatea	Istorie
Departament	Departamentul de Istorie Antică, Arheologie și Istoria Artei
Domeniul fundamental de știință, artă, cultură	Științe umane
Domeniul pentru studii universitare de licență	Istorie
Direcția de studii	Istorie

Numărul total de ore (pe semestru) din planul de învățământ				
<i>(Ex: 28 la C dacă disciplina are curs de 14_săptămâni x 2_h_curs pe săptămână)</i>				
Total	C**	S	L	P
28	14	14		

Competențe specifice disciplinei	<p>1. Cunoaștere și înțelegere</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Cunoaște conceptele și informațiile fundamentale privitoare la stadiul general al cercetării în privința subiectului expus (stăpânirea terminologiei specifice domeniului, descifrarea textului epigrafic creștin; cunoaște evoluția spațiului sacru al comunității creștine în cetate – ecclesia, basilica; analizează imaginile referitoare la arhitectură – planimetrie și organizare interioară bazilicală/ pentru baptisterii/ ansambluri monastice/ martyria – criptele martirice, artefacte, cunoaște elementele definitorii ale mediului funerar creștin etc.). ▪ Cunoaște principalele elemente ale cronologiei și ale principiilor de organizare politică și religioasă la nivelul Imperiului roman, inclusiv în mediile provinciale (sec. I-VI p.Chr.).
	<p>2. Explicare și interpretare</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Capacitatea de a analiza/interpreta imagini și texte antice la subiectul tratat ▪ Capacitatea de a aplica în studierea civilizației romane antice și bizantine, cu directă referire la creștinism, în evoluția sa istorică, a unor concepte fundamentale ale științelor istorice și sociale.
	<p>3. Instrumental – aplicative</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Capacitatea de a învăța ▪ Creativitate, spirit de observație, vedere în spațiu ▪ Abordare comparativă ▪ Abilitatea de a lucra independent/ critic cu sursele istorice ▪ Capacitatea de a concepe un eseu pe structura dată (minim 5 p.)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Capacitatea de evaluare a argumentelor oferite și de autoevaluare a propriilor aserțiuni ▪ Capacitatea de a aplica tehnicile de bază ale analizei de text și imagine din perspectivă istorică.
<p>4. Atitudinale</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dezvoltarea gândirii critice ▪ Capacitatea de adaptare la situații noi ▪ Capacitatea de însușire a unui comportament etic ▪ Dorința de a reuși

<p>Tabla de materii - tematică</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Introducere în terminologia antichității romane: precizări terminologice și cronologice (Principat/Dominat; Imperiul roman târziu; antichitate târzie/ <i>antiquité tardive</i>, paleocreștinism, epocă romano-bizantină etc.). Persecuții împotriva creștinilor – sec. I-IV p.Chr. 2. <i>Ecclesia</i> – spațiul construit al comunității creștine în cetate: 1. <i>Ecclesia</i> și <i>basilica</i> – doi termeni specializați pentru desemnarea edificiului de cult; 2. De la sinagoga din Dura-Europos, <i>domus ecclesiae</i> și <i>tituli</i> spre bazilica paleocreștină; 3. Topografia ansamblurilor bazilicale în economia spațiului urban. Ansamblurile episcopale; 4. Planul bazilical – planul cruciform, bazilica cu transept, bazilica de plan „tau”, domul - bazilica cu cupolă, bazilici cu plan polilob, bazilica de plan sirian – dimensiuni; 5. Bazilici cu șarpantă, bazilici cu plan boltit, edificii de plan central – rotonde, edificii octogonale, polilobe; 6. Organizarea interioară a bazilicii și mobilierul liturgic (mese de altar, <i>ciboria</i>, <i>cancelli</i> și plăci de <i>cancelli</i>, <i>synthronos</i>, amvonul, policandre, etc.). Absida (<i>exedra</i>), <i>deambulatorium</i>, <i>presbiterium</i>, <i>prothesis</i>, <i>diaconicon</i>, <i>pastoforia</i>, navele, <i>narthex</i>, transept, <i>chorus</i> etc. (Studiu de caz: provincia Scythia. Bazilici <i>intra muros</i> - <i>extra muros</i>. Bazilici funerare-cimiteriale, bazilici parohiale (<i>ecclesiae</i>), bazilici episcopale (cu palate episcopale la Callatis, Histria, Tropaeum Traiani), metropolitane (Tomis); 7. Orfevererie religioasă: patenele liturgice; tezaurele ecclesiastice legate de cultul sfinților (relicvare), liturgice sau cu caracter euharistic. Descoperiri cu caracter liturgic din Scythia: patena episcopului tomitan Paternus; tezaurul euharistic de la Sucidava-Izvoarele. 3. Botezul creștin și ansamblurile monumentale specifice. Principalele planuri de baptisterii și tipuri de piscine baptismale. Rolul baptisteriului în <i>ecclesia</i> și amplasamentul său. 4. Principalele ansambluri funerare în epocă paleocreștină. Catacombele din Roma, sarcofagii sculptați din piatră cu decor creștin figurat, marile cavouri hypogee, înmormântări plane. Criptele martirice – cultul relicvelor martirice. 5. Epigrafia epocii paleocreștine. Formularistică și simbolistică. Inscricțiuni oficiale ale autorităților civile sau eclesiastice, epitafuri. Documente epigrafice creștine semnificative în provincia Scythia (sec. IV-VI). Inscricțiuni funerare ale militarilor barbarilor germanici sau asiatici creștinați. Inscricțiuni cu caracter creștin pe ceramica din Imperiul Roman târziu. 6. <i>Potentia et virtutes Sanctorum</i>. Despre constituirea unei noi topografii sacre a Imperiului roman. Sanctuare, pelerinaj, pelerini. Ansambluri arheologice, surse literare și artefacte aduse din pelerinaj (<i>ampullae</i> cu eulogie). Studiu de caz: Sf. Mina și Sf. Simion Stilitul - Karm-Abu-Mina (Egipt)/ Qalat Seman (Syria). 7. Arhitectura monastică. Originile monahismului creștin. Idealuri și forme ale vieții monastice. Comunități monahale în Asia Mică și Egipt/ în Syria și Palestina. Monahismul occidental; noua ordine monastică în Occident (sec. VI-VII). Ansambluri monahale paleocreștine în zona balcanică. 8. Varia. 1. Arta monumentală și decorativă. 2. Monumentele provinciei Scythia:
---	--

	<p>1. Pictura monumentală (religioasă și profană) și mozaicurile pavimentare; 2. Icoanele; 3. Sculptura (statui imperiale și de notabili; coloane onorifice; subiecte mitologice; sarcofagi imperiali; sarcofagi de marmură; lespezi funerare; sculptură arhitecturală); 4. Artele somptuare: a. Ivoirul (dipticuri consulare și imperiale; dipticuri religioase creștine și dipticuri cu subiecte mitologice; pixide; jilțul lui Maximianus). b. Metalele prețioase: (cruci-relicvar și cruci votive, bijuterii, medalioane de aur). Orfevreria laică: talerele imperiale, cele cu subiect mitologic sau religios creștin. Decorul creștin pe vesela de lux utilizată pentru servitul mesei. Motivele artistice seculare (păgâne) – supraviețuire sau creștinare? c. Miniaturi, emailuri și țesături.</p> <p>9. Moneda epocii romane târzii și paleobizantine. Reprezentări ale efigiei imperiale începând din epoca constantiniană; chrismon și <i>labarum</i>, Victoria creștinată și globul cruciger. De la mesajul politic al portretului monetar la cel religios. Moneda noilor state germanice creștine.</p> <p>10. Creștinarea lumii barbare. Antichități germanice creștine din sec. IV-VI d.Hr.</p>
--	---

<p>Bibliografia</p>	<p>Bibliografie generală</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Alice Bank, <i>L'art byzantin dans les Musées de l'Union Soviétique</i>, Leningrad, 1985. ● Bianchi Bandinelli, <i>Rome. La fin de l'art antique. L'art de l'Empire romain de Septimé Sévère à Théodose Ier</i>, Gallimard, Paris, 1970. ● P. Brown, <i>La société et le sacré dans l'Antiquité tardive</i>, Seuil, Paris, 1985. ● Idem, <i>Cultul sfinților. Apariția și rolul său în creștinismul latin</i>, Amarcord, CEU Press, 1996. ● Idem, <i>Întemeierea creștinismului occidental. Triumf și diversitate. 200-1000 d.Cr.</i>, Polirom, 2002. ● F. Cabrol, H. Leclercq, <i>Dictionnaire d'Archéologie Chrétienne et de Liturgie</i>, Paris, I/1 (1924) – XV/2 (1953). ● Maria Antinietta Crippa, Mahmoud Zibawi, <i>L'art paléochrétien. Des origines à Byzance</i>, Zodiaque-Desclée de Brouwer, 1998. ● Pierre Chuvin, <i>Chronique des derniers païens. La disparition du paganisme dans l'Empire romain, du règne de Constantin à celui de Justinien</i>, 2e édition, Paris, Les Belles Lettres/Fayard, 1991. ● Jean Danielou, <i>Les symboles chrétiens primitifs</i>, Éditions du Seuil, Paris, 1961 = <i>Simbolurile creștine primitive</i>, Amarcord, 1998. ● Idem, <i>L'église des premiers temps. Des origines à la fin du IIIe siècle</i>, Seuil, Paris, 1985 = <i>Biserica primară (de la origini până la sfârșitul secolului al treilea)</i>, Herald, 2008. ● Ch. Delvoye, <i>Arta bizantină</i>, I-II, Editura Meridiane, București, 1976. ● David Hugh Farmer, <i>Oxford. Dicționar al sfinților</i>, Univers Enciclopedic, București, 1999. ● A. Grabar, <i>Les voies de la création en iconographie chrétienne. Antiquité et Moyen Âge</i>, Flammarion, Paris, 1979. ● Idem, <i>Le premier art chrétien (200-395)</i>, Gallimard, Paris, 1966. ● Idem, <i>L'âge d'or de Justinien. De la mort de Théodose à l'Islam</i>, Gallimard, Paris, 1966. ● Armen Khachatrian, <i>Les baptistères paléochrétiens: (Plans, notices et bibliographie)</i>, Paris, 1962; ● Idem, <i>Origine et typologie des baptistères paléochrétiens</i>, Mulhouse, 1982. ● John Lowden, <i>L'art paléochrétien et byzantin</i>, Phaidon, Paris, 2001. ● Sebastian Ristow, <i>Frühchristliche Baptisterien</i>, Jahrbuch für Antike und Christentum, Ergänzungsband, 27, Münster, Aschendorff, 1998. ● Henri Stern, <i>L'art byzantin</i>, Paris, Presses Universitaires de France, 1966. ● David Talbot Rice, <i>Art of the Byzantine Era</i>, Thames and Hudson, London, 1963. ● Pasquale Testini, <i>Archeologia cristiana: nozioni generali dalle origini alla fine del sec. VI: propedeutica, topografia cimiteriale, epigrafia, edifici di culto</i>, Bari, Edipuglia, 1980.
----------------------------	--

*** *The Oxford Handbook of Early Christian Studies* (Oxford Handbooks), Susan Ashbrook Harvey, David G. Hunter (eds.), Oxford Handbooks, Oxford University Press, New York, 2008.

Pentru teritoriul României și Bulgariei (în special pentru provincia Scythia)

- Barnea, *Les monuments paléochrétiens de Roumanie*, Città del Vaticano, 1977.
- Idem, *Arta creștină în România, I (Sec. III-VI)*, București, 1979 (cu o versiune în limba engleză).
- Victor Henrich Baumann, *Sângele Martirilor*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2004.
- Veselin Beševliev, *Spätgriechische und spätlateinische Inschriften aus Bulgarien*, Berlin, 1964.
- Dorel Bondoc, *The Roman rule to the north of the Lower Danube during the late Roman and early Byzantine period*, Cluj-Napoca, 2009.
- N. Gudea, I. Ghiurco, *Din istoria creștinismului la români. Mărturii arheologice*, Oradea, 1988.
- Raymund Netzhammer, *Antichitățile creștine din Dobrogea*, ediție îngrijită de Alexandru Barnea, Editura Academiei Române, 2005.
- Dimitur Ovcharov, Margarita Vaklinova, *Rannovizantiiski pametnitsi ot Bulgariia IV-VII vek, Sofija*, 1978.
- Em. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România* (culese, traduse în românește, însoțite de indici și comentate de Emilian Popescu, prefață de D.M.Pippidi), Editura Academiei, București, 1976.
- Em. Popescu, *Christianitas Daco-Romana. Florilegium studiorum*, București, 1994.
- Al. Suceveanu, Al. Barnea, *La Dobroudja romaine*, Bucarest, 1991.
- Alexandru Suceveanu et alii, *Histria, vol. XIII. La basilique épiscopale*, Ed. Academiei Române, București, 2007.
- R. Vulpe, I. Barnea, *Din istoria Dobrogei. Romanii la Dunărea de Jos*, vol. II, București, 1968.
- Mihail Zahariade, *The Halmyris Episcopal Basilica and the Martyrs' Crypt*, in *Il Mar Nero*, V, 2003, 143-168.
- Mihail Zahariade, *Scythia Minor. A History of a Later Roman Province (284-681)*, with contributions by Virgil Lungu and Zaharia Covacef, in *Pontic Provinces of the Later Roman Empire*, I, Amsterdam, A.M. Hakkert, 2006.
- Mihail Zahariade, *The Episcopal Basilica from Halmyris and the Crypt of Epictetus and Astion*, *Thraco-Dacica* SN 1 (24), 1-2, 2009, 131-150.

*** Catalogul *Paleocreștinism și creștinism pe teritoriul României – secolele III-XI*, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2000.

La stabilirea notei finale se iau în considerare	Ponderea în notare, exprimată în % {Total=100%}
- răspunsurile la examen / colocviu (evaluarea finală)	60 %
- testarea continuă pe parcursul semestrului	20%
- activitățile gen teme / referate / eseuri / traduceri / proiecte etc	20 %

Descrieți modalitatea practică de evaluare finală, E/V.

Examinare orală – comentariu imagini proiectate (identificarea, interpretarea, comentarea din punct de vedere istoric, religios și arhitectural-artistic a unor imagini prezentate-discutate la curs). Prezentarea unui proiect personal / monument, artefacte din tematica cursului sub forma powerpoint, cu bibliografia specifică.

Cerințe minime pentru nota 5 (sau cum se acordă nota 5)	Cerințe pentru nota 10 (sau cum se acordă nota 10)
<ul style="list-style-type: none">- Formularea de opinii argumentate (în scris și oral) pornind de la literatura de specialitate indicată; plasarea corectă a subiectului într-un context cronologic și tematic.- Formularea unor răspunsuri care să utilizeze informații din cursul predat și din bibliografia indicată; utilizarea corectă a terminologiei specializate.- Formularea de răspunsuri în scris care să indice ipoteza de lucru, argumentele factuale și logice, analiza veridicității și a relevanței surselor folosite, concluzii.	<ul style="list-style-type: none">- Capacitatea de a stabili conexiuni cu alte subiecte și de a face analize comparative și dezvoltări tematice pertinente.- Utilizarea unor surse bibliografice suplimentare.- Evaluarea critică a surselor istorice.- Coroborarea unor izvoare istorice de diferite categorii.- Expunere elegantă, articulată, cu o logică internă care pune în valoare conținutul răspunsului.

Conf.dr. Ioan C. Opreș

